İlim dilimiz

Tıbbî terimlerde nisbet ekleri

Yazan:
Anatomi Profesörü
Dr. Zeki Zeren

Nisbet ekleri; nisbî sıfat terkiblerinin yapılmasına yarayan ve bütün terimlerde olduğu gibi tıb terimlerinin kelime birleştirme işinde, pek çok kullanılan sonek (suffix) lerdendir.

Her dilde, hele ilim dillerinde nisbet ekine lüzum muhakkaktır; (Tanrı kuvvetile Tanrısal kuvvet), (şu'a biçimi ile şu'âî biçim), (ilim yükselmesi ile ilmî yükselme), (üniversite görüşü ile üniversiter görüş), (mikroskop muayenesile mikroskopik muayene) ve nihayet ihtısas terminolojisinde (vertebra kenarile vertebral kenar), (sternum parçasile sternal parça) ve hatta (tıb terimlerile tıbbî terimler) arasındaki farklar malûmdur. «Tıb terimleri deyince; yalnız tıb ile ilgisi bulunan ihtısas terimleri; tıbbî terimler deyince de tıb ile ilgisi olmakla beraber ayni zamanda halk ve diğer ihtısas dışında konuşma dilile biyolojiyi ilgilendiren terimler anlaşılır. (Pelviperiton) bir tıb terimi olduğu halde bununla yakınlık gösteren (karınzarı) tıbbî terimlerdendir».

Buna mukabil konuşma dilimizde bu nisbet şekli, her zaman olmamakla beraber çok defa feda edilebilir; (midevî sui hazım) yerine (mide bozukluğu) veya (hazımsızlığı), (bahrî inşaat) yerine (deniz inşaatı), (nisaî hastalıklar) yerine (kadın hastalıkları), (adalî kuvvet) yerine (adale kuvveti) denilebilmektedir.

Konuşma dilimizdeki kelimelerde yapılması çok defa mümkün olan bu nisbet şekli fedakârlığı, ilim dilinde yapılamaz.

İlim dilinde nisbet eklerinin lüzumunu izah ettikten sonra mevcud terimler için üç türlü nisbet eki hatıra gelir:

(1) Arab asıllı kelimeler için kullanılan nisbet eki (î).

(2) Türkçe kelimeler için (sel, sal, el, al, cin, çin, lik, lık V. S.).

(3) Greko - Lâtin asıllı kelimeler için (ik, al, el, if, os veya oz. ös veya öz, er, ar, in V. S.).

Bu sütunlarda tıb terimleri hakkında yazdığım makalelerde; halk ve ilim dilinde müşterek olarak kullanılan terimler olduğu gibi halk dilinde başka karşılığı olan veya ihtısas terimi olduğu için halk ile ilgisi bulunmıyan kelimelerin varlığını söylemiştim: (1) Birinci kategoride (göz, kulak, ağız, parmak) gibi kelimeler vardı. (Bunlar her milletin halk ve ilim dilinde bir söylendiği halde iltihablarını ifade eden milletlerarası şekilleri Greko - Lâtin asıllı terimlerle ifade edilir demiştim; meselâ: Ophthalmitis, otitis, stomatitis, panaris gibi).

(2) İkinci kategorideki terimleri de ikiye ayırabiliriz: (A) bunların bir kısmı asra yakın bir zaman önce (1866 - 1873) tıb kitablarında ve lûgatinde toplanan ve şark - islâm kültürü tesirile Arab asıllı olan kelimelerden bugüne kalan ve bugün kullanılmalarına rağmen bir gün ihtısas alanında yerlerini milletlerarası kelimelerine terkedeceğinden şüphe etmediğim tıb terimleridir. (Fıkra, gudde, sıfak, sayvan, rahim, mehbil, şiryan, verid, ukte, havsala, nesci mücaviri rahim, munassıf, adalei murabbai maine) gibi. Bunlardan halk ile ve ihtısas dışında biyoloji ile ilgili olanlarının karşılıkları vardır: (Omur, bez, akderi, kulak kepçesi, dölyatağı, hazne, atardamar, karadamar, düğüm, leğen). Bu kelimelerin milletler arasında kullanılan ve ilim dilimize girmekte ve girecek olan karşılıkları da (vertebra, gland, aponevros, avrikula, uterus, vagina, arter, ven, gangliyon, pelvis, parametriyum, medyastin, romboid adale) dir.

(B) diğer kısmı ise ya arabca şekilleri hemen hemen unutulduğundan veya kullanılmadığından dolayı veyahud da eskidenberi milletlerarası kullanılan şeklile ilim dilimize giren kelimelerdir. (Mikroskop, sempati, parasempati, periton, plevra, lenfa, perine, valvül, avort, mesarika, timpan) gibi.

Bunların halk ve orta öğretimle ilgili olanlarının da karşılıkları vardır; (karın zarı, göğüs zarı, akkan, apış arası, kapak, orta kulak boşluğu) gibi.

İşte bu üç cins kelimenin nisbet şekilleri tıb dilinde yukarıda ayırdığımız gibi üç şekilde bulunmaktadır:

1 — Arab asıllı kelimeler için (î) bağlamak suretile, (bunlar günden güne Arab terimlerinin azalmasile mütenasib olmak üzere azalmakta ise de bugün mevcuddur): Fıkarî, guddevî, sıfakî, sayvanî, rahmî, mehbilî, şiryanî gibi.

2 — Türkçe kelimeler için (sel, sal, el, al V. S.) koymak suretile: Omursal, bezsel, akdersal gibi. «Bu şekiller halk dilinde lüzumu halinde kullanılabilir ve tutunabilir, fakat (tıb, ilim, tarih) gibi Arab asıllı kelimelerin Türkleşmelerine rağmen (tıbbî, ilmî, tarihî) yerine (tıbsal, ilimsel, tarihsel) gibi yeni nisbet şekillerinin tutacağından bugünlük şüphe etmekteyim».

3 — Milletlerarası terimlerinin nisbet şekillerine gelince; bu noktada dil mütehassıslarının bir kısmile ilim adamlarının büyük bir kısmı arasında şimdiye kadar bir görüş ve kanaat farkı göze çarpmakta idi. İlimle uğraşanlar (bu gibi Greko - Lâtin asıllı milletler arasında müşterek olan terimlerin nisbet şekilleri; orijinal nisbet şekline yakın olmak üzere fonetik esaslarımıza uygun olarak kullanılmakta olan şekillerile alınmalıdır) kanaatindedirler ve meselâ yukarıda sıraladığımız terimlerin nisbet şekillerinin (vertebral, glandular, aponevrotik, avrikular, venos, gangliyoner, pelvik, medyastinal, romboidal, mikroskopik, sempatik, parasempatik, peritoneal, lenfatik, valvüler, avortik, mesaraik, perineal) olarak alınmasına taraftardırlar.

Bir kısım dil âlimleri ise (dile giren yabancı asıllı kelimelerin de iştikak ve terkib şekilleri türkçeleşmelidir) kanaatindedirler. Eğer bu son kanaat umumî dil bakımından ele alınırsa ilim adına şöyle bir sual varid olabilir; acaba türkçe nisbet eklerinin milletlerarası terimlerine tatbikı şekli ilim dilinde tutunabilir mi? Bu gramercilerimizce düşünülmeğe değer bir davadır. Bu hususta kendi görüşümü misalle izah etmeği uygun bulmaktayım; dilimize (chevalier) kelimesini (şevalye) şeklinde almak mecburiyeti vardır. Bunun müştakları olan (chevaleresque) ve (chevalerie) kelimelerinin (şevalye gibi, şevalyelik) gibi karşılığını almak varken (şevaleresk, şevaleri) yazmak ve böyle kabul etmek elbet doğru değildir, böylece de (Türk gramerine türkçeden başka asıldan gelme sözlere mahsus imtiyazlı kaideler konulmamasına) elbette dikkat edilmesi ve buna taraftar olunması doğru bir harekettir.

Bir çok vesilelerle müdafaa ve izah ettiğimiz âciz kanaatimize göre milletler arasında mevcud müşterek ilim dili ahengine uymak için Greko - Lâtin asıllı terimlerin nisbet şekillerinde ve kelime teşkili esaslarında ise; istisnaları kabul etmek ilim dilimiz için aykırı değil faydalı bir hareket olur. (Sempati, mikroskop, aponevros, arter); tıb dilimizin malı olmuş kelimelerdir. Bunları (ham madde) gibi alalım ve kendi eklerimizle nisbetleştirerek (sempatik, mikroskopik, aponevrotik, arteryel) yerine (sempatisel, mikroskopsal, aponevrosal, arterel) yapalım, demek; filî tecrübelerimize istinaden diyebileceğim ki, teorik olarak güzel bir gramer kaidesi teklif etmekten başka dil alanında pratik kıymeti olamıyacaktır.

Sayın Maarif Vekilimizin terim işlerinde ilk - orta, liselerle Üniversite fakülteleri arasında bir ahenk tesisi hakkındaki bizzat şahidi olduğumuz minnete değer hassasiyeti ile meydana gelen ve haftalardanberi sayın Rektörün başkanlığında toplanan ve çalışan terim koordinasyon heyetince şimdiye kadar muallakta kalmış olan terim işlerinde bir anlaşmaya varılmak üzere olduğunu görmekle memnun oluyoruz.

Bu suretle daha fazla misaller getirmeğe sütun müsaid değil, fakat bunlar gibi ilim dilimizde (termo - dinamik, elektro - mekanik bahsı, adiposo - genital sendron, pluriglandular tedavi tarzı, pelvi - rektal mesafe, basal metabolisma, uro - genital sistem, kosto - medyastinal sinus) diyebilecek ve yazabileceğiz. Böylece Greko - Lâtin asıllı terimler, anlattığımız nisbî sıfat şekilleri ve onun okunuşu ve yazılışile Türk karakterini alarak Türkleşecek ve halile milletlerarası terimlerine benzemiş bulunacağından talebeler de, hocalar da garb kitablarından herhangi birini okurken Türk terimlerile onlar arasında bir yakınlık görecekler ve eskisi gibi onları yadırgamıyacaklardır.

Doğru değil mi?

Kazancı olmıyanlara vergi tarhedilmemelidir!

Bazı maliye tahakkuk şubelerinin mevcud kanunları yanlış tefsir ettiklerine şahid oluyoruz. Gündelik, haftalık, aylık şeklinde muayyen bir kazanca sahib olmıyanları da vergiye tabi tutmak istiyorlar. Arasıra bu hususa dair bazı mektublar alıyoruz. Son defa bize vaki olan bir müracaate nazaran Yalovada Cumhuriyet meydanında 14 numarada berberlik eden İsmail Güner, bundan üç ay evvel yanına on dört yaşında Hüseyin Aslan isminde Rumanyalı bir göçmen çocuğunu çırak olarak alıyor. Hüseyin orada sakal tıraş etmesini saç kesmesini öğrenecek, müşterilerin ve dükkân sahibinin bazı ayak hizmetlerini görecektir Buna mukabil de - eğer verilirse - üç beş kuruş bahşiş alacaktır.

Üç ay sonra dükkâna Hüseyin Aslan namına 22 lira 86 kuruşluk bir vergi ihbarnamesi geliyor. O para veriliyor veyahud verilmiyor, mesele orada değildir. Fakat çocuğu çıkarmak mecburiyeti hasıl oluyor.

Bu vaziyet sade Yalovada vukua gelmeyip de memleketin muhtelif köşesinde ve muhtelif iş sahalarında meydana gelecek ve muayyen kazancı olmıyan insanlardan vergi tahsil edilmeğe kalkılacak olursa herkes Türk yavrularını san'at öğretmek için yanına almaktan çekinecek ve yurdumuzda kendilerine pek muhtac olduğumuz san'atkârların yetişmesi güçleşecektir, diyoruz,

Doğru değil mi?

Vapur biletleri bir hafta evvelden satılıyor

Denizyolları idaresi muhtelif hatlarda vapurların azalması dolayısile halkın bilet almak için fazla tehacümü karşısında bazı tedbirler almak mecburiyetinde kalmıştır. Denizyolları vapurlarında yerler umumiyetle bir hafta evvelden kapandığından halkın bir hafta evvelden biletlerini almaları tavsiye olunmaktadır.

Mevlid

Muhterem eşim ve babamız Mehmed Vodinenin âlemi ebediyete intikalinin kırkıncı gününe tesadüf eden ağustosun 9 uncu cumartesi günü öğle namazını müteakıb Fatih camii şerifinde ruhuna ithaf edilmek üzere Mevlidi Şerif kıraat olunacağından bilcümle akraba ve ehibbasının ve arzu edenlerin teşrifleri rica olunur.

Merhumun eşi Mehlika Vodine, oğlu Zülfü Vodine, kızları: Nusret Kaban, Perihan Sarmat

Şehir haberleri

Halis buğdaydan yapılan ekmek

İstanbul tarafındaki fırınlar dün yeni tip ekmek çıkardılar

İstanbul cihetindeki fırınlar dün yalnız buğday unundan ekmek imal etmişlerdir. Beyoğlu cihetindeki fırınlara un tevziatı dün akşam yapılmış olduğundan bu semtlerdeki, fırınlar yeni çeşni ekmeği bugünden itibaren çıkaracaklardır.

Fırınların sıkı bir murakabeye tabi tutulması için altı kişilik bir kontrol heyeti teşkil edilerek faaliycte geçirilmiştir.

Bu heyet iki gündür muntazaman fırınları kontrola başlamış olup ilk olarak Anadoluhisarında Bilâl, Büyükadada Yaninin fırınlarında kendilerine mahsus undan beşer çuval keserek o mıntakadaki diğer fırınlara verdikleri anlaşılmıştır. Bunların yolsuzlukları bir daha tekerrür ederse fırınları kapatılacaktır.

Sütlü ve sütsüz sandviç satışı hem ihtikâr, hem de korunma kararnamesine muhalif olduğundan bunların imaline müsaade edilmemesi lüzumu alâkadarlara bildirilmiştir.

Hava postası dün geldi

Evvelki gün Ankara ile Eskişehir arasındaki hava muhalefetinden dolayı Ankara tayyare postası hareket ettirilmemiştir. Fakat dün öğleden sonra Ankaradan hareket eden tayyare, 7 yolcu ile vakti muayyeninde Yeşilköye inmiştir. Devlet Havayollarının tayyare postalarına çok rağbet vardır. Bugün hareket edecek olan tayyare postasının yolcuları on kişi olmak üzere dün sabahtan dolmuştur.

Kahve satışları

Kahvenin şehrin her tarafında serbestçe tevziine karar verildiğini yazmıştık. Yakında bütün kahve satıcılarına ihtiyaclarını önliyecek miktarda kahve dağıtılacaktır.

Bu kahvelerin kavrulmuş ve çekilmiş olarak satışa arzedilmeleri mecburidir. Arzu edenlere kavrulmuş olmak şartile çekirdek kahve de verilebilecektir. Çiy kahve hiç bir yerde satılmıyacaktır.

Fıçı hırsızı

Zaven adında bir sabıkalı evvelki gece, Divanyolunda benzinci Saimin dükkânından bir fıçı çalmış, kaçarken yakalanmıştır. Zaven, dün Sultanahmed üçüncü sulh ceza mahkemesinde muhakeme edilmiş, suçu sabit görülerek üç buçuk ay hapsine ve tevkifine karar verilmiştir.

Bir Belediye memurunun başına gelenler

Kasımpaşa Belediye memuru Rıfkı Mence dün sabah, vazifesine gitmek üzere, Etyemezde Yedikule tramvayının arkasına binmek istemiş, bu sırada muvazenesini kaybederek şiddetle yere yuvarlanmıştır. Rıfkı başından ağır surette yaralanmıştır.

Hindistandan getirilecek cilâ

Marangozlar Kooperatifine Kalkütadan 1200 kilo cilâ domalikası getirilmesi için müsaade verilmiş ve sipariş yapılmıştır.

Pasif müdafaa tecrübesi yapılmıyacak

İstanbulda, geniş ölçüde ve canavar düdüğü çalan tayyarelerin de iştirakile büyük bir pasif müdafaa tecrübesi yapılacağını bazı gazeteler yazmışlardı. Öğrendiğimize göre, şimdilik böyle bir tecrübe yapılması mevzuubahis değildir.

İlk mekteb çağındaki çocukların sayılması

Her sene olduğu gibi bu sene de vilâyet dahilinde bulunan ilk mekteb çağındaki çocuklar tespit edilecektir. Bunun için icab eden hazırlıklara başlanmıştır. İlk mekteb talebesinin tahriri önümüzdeki teşrinievvel ayında münasib görülecek bir günde yapılacaktır.

GÜNÜN MEVZUU

Almanlar Kızılorduyu nasıl görüyorlardı?

936 da bizzat Hitler, Kızılordu tayyareciliğini, dünyanın en kuvvetli hava ordusu, diye tavsif etmişti

Yazan: Abidin Daver

Cumhuriyetin 10/7/1941 tarihli sayısında, Almanların harbden evvel Kızılordu hakkında ne düşündüklerini hulâsaten okuyucularımıza arzetmiştik. Bugün de Alman askerî muharrirlerinin, çetin bir mücadeleye tutuştukları ordu hakkındaki eskiden besledikleri kanaatlerin son kısmını hulâsa edeceğiz.

Kızılorduyu teşkil eden unsurlar arasında ırk ve millî birlik bakımından tam bir vahdet olmadığını kaydeden Alman muharrirleri, buna mukabil, muvazzaf ordunun Sovyetler Birliği şeflerine haklı bir itimad ve emniyet telkin ettiğini, çünkü bu ordunun yüzde 50 nispetinde işçilerden mürekkeb olduğunu, hava birliklerinde ve zırhlı kıt'alarda bu nispetin yüzde 84 e çıktığını söylüyorlar. Fakat, harb zamanında ordunun en büyük kütlesi köylülerden mürekkeb olacaktır. Sovyet Rusyada ise köylüler arasında komünist olanlar yüzde 4 tür. 1936 senesine aid olan bu Alman mütalealarına göre köylülerin büyük kısmı toprak meselelerinden dolayı gayrimemnundur. Fakat, şimdi Kızılordu canla başla dövüştüğüne nazaran, Alman askerî muharrirlerinin bu fikirlerinde aldandıkları anlaşılıyor. Bir Alman muharriri de, halk kütleleri arasında millî duyguyu inkişaf ettirmek için, Sovyet ricali tarafından büyük gayretler sarfedildiğini yazmaktadır.

Piyade:

Almanlara göre, Sovyet piyadesi iyi teçhiz ve teslih edilmiştir; piyadeye çok makinelitüfek ve refakat topçusu verilerek ateş kudreti artırılmıştır. Filhakika bu Alman mütalealarının kıymeti, son zamanlarda daha artmıştır. Çünkü bir Sovyet piyade alayı şöyle teşekkül etmiştir: Üç piyade taburu, iki bataryalı bir topçu refakat grupu, bir istihkâm bölüğü, bir kimya takımı, bir keşif grupu, bir nakliye bölüğü, sıhhiye ve veteriner servisleri, alay kulübü, erlerden yetişen ast subaylar için bir mekteb. Her tabur, bir muhabere takımından, üç tüfekçi bölüğünden, bir makinelitüfek ve refakat silâhları takımından mürekkebdir. Makinelitüfek bölüğünde üç takım, her takımda üç ağır makinelitüfek vardır. Bir kaç senedenberi refakat silâhları hissedilir derecede artırılmıştır. Bu artış bilhassa, tank defi silâhlarında vaki olmuştur. 1938 de tabur başına 12 tank defi topu ve 4 bomba topu verilmiştir. Bir piyade alayının hazerî mevcudu takriben 890 erdir. Ateş kudreti ise 81 hafif makinelitüfek, 81 havan, 36 ağırmakinelitüfek, 76 milimetrelik 6 toptur.

Süvari:

Süvari çok kuvvetlidir, büyük birlikler halinde toplanmıştır. Atlı ve motörlü topçu ve zırhlı otomobillerle takviye edilmiştir. Hazerde mevcud 30 süvari tümeninden 7 süvari kolordusu teşkil edilmiştir. Her süvari tümeninde 4 süvari alayı, 1 topçu alayı, 1 zırhlı arabalar grupu, 1 tayyare bölüğü, 1 muhabere grupu, 1 istihkâm bölüğü, 1 gaz bölüğü, sıhhiye ve baytar servisleri vardır. Bir süvari alayı 480 kılıcdan mürekkebdir. Ateş kudreti: 40 hafif. 20 ağır makinelitüfek, 40 zırhlı araba, 4 tane 76 milimetrelik top, 4 hava defi makinelitüfeği. Süvariye de tank defi silâhları verilmiştir.

Meşhur Mareşal Budyenni 1937 de yazdığı bir makalede Kızılordu süvarisinin yeni bir tarzda teşekkülü fikrini ileri sürmüştür. Mareşala göre bir süvari tümeni şöyle teşekkül edecektir: 12 bölük, 3 bindirilmiş piyade taburu, 50 - 70 keşif ve muharebe zırhlı arabası, 36 - 40 top, (havanlar tercih edilmelidir) hava defi ve tank defi bataryaları, 10 irtibat ve keşif tayyaresi, bu tayyareler, ileride, avcı ve bomba tayyarelerile takviye edilmelidir. Süvarinin silâhı bir otomatik tüfek ve bir tabanca olmalıdır. Süvari kolordularına da ayrıca motörlü tuğaylar, hücum tayyareleri, ağır topçu vesaire yardımcı sınıflardan lüzumu kadar verilmelidir. Şimdi bu fikirler tatbik edilmiş olsa gerektir.

Motörlü ve makineli birlikler

Motörlü ve makineli birlikler, Almanlara göre, pek çok artırılmıştır. Mareşal Voroşilof, Kızılordunun dünyanın en çok motörlü ve makineli birliklere malik ordusu olacağını söylemiştir. Ordu tanklarının daha 1936 da 10,000 e çıkarılması kararlaştırılmıştı.

Topçu, kısmen moutörlü olmak üzere 4500 topa maliktir. Fakat Almanlara göre 1936 da ağır topçu ihtiyaca kâfi değildi.

Kızılorduda 15 şimendifer alayı vardır.

Hava ordusu:

1936 da tayyare sayısı Alman askerî matbuatına göre, 4300 - 5000 tahmin edilmekte idi. Bunların 1000 tanesi bomba, 150 tanesi ise çok ağır bomba tayyaresidir. Bizzat Hitler, Rayiştag meclisinnde, Kızılordu tayyareciliğini dünyanın en kuvvetli hava ordusu diye tavsif etmiştir. Rus pilotlarını o tarihte 6000 kadar tahmin eden Alman askerî muharrirleri, bunların pek yakında pek azim miktarda artırılacağını da yazmışlardı ki bu neşriyat tahakkuk etmiştir.

Almanların nazarında, Sovyet tayyarecileri tecrübeli, cesur, mütehammil, çok imanlı ve ateşlidirler. Almanlar, bunların elde ettikleri muvaffakiyetleri, ve kırdıkları rökorları takdir etmektedirler, yalnız teknik kadroların daha tekâmüle muhtac olduğu ve mütehassıs personelin biraz üstünkörü yetiştirildiği fikrindedirler.

Paraşütçüler:

1936 da Almanlar, havadan paraşütlerle asker ve makinelitüfek indirilmesini şöyle tavsif etmişlerdir: «Paraşütçü taburlar indirmek meselesine gelince, bu, fennin her türlü terakkileri karşısında Rusların göstermek itiyadında bulundukları çocukça heyecanın tezahürlerinden başka bir şey değildir.» Garibdir ki Almanlar, paraşütçü kıt'aları kullanmakta sonradan Rusları geçmişler ve hatta Giridi bunlarla zaptetmişlerdir. Demek ki bidayette, beğenmedikleri hava piyadesi hakkında sonradan fikirlerini değiştirmişlerdir.

Bütün Alman askerî matbuatı, Sovyetlerin zehirli gazlarla mücadele hususundaki gayretlerini müttefikan takdir etmektedirler.

Harb sanayi kabiliyeti:

Sovyetlerin harb potansiyeli yani harb sanayii kabiliyetinden de Alman muharrirleri takdirle bahsetmektedirler. Onlara göre, birinci beş senelik plân sadece bir silâhlanma programı olmuştur ve Moskova ricali, şiddetle takib ettikleri hedeflere varmışlardır. Garbdaki harb sanayii merkezleri şarka nakledilerek bombardımanların tesirinden kurtarılmıştır.

Devlet teşkilâtı sulhten harbe kolayca geçecek surette hazırlanmış, her ferd, harb için yetiştirilmiştir. Almanların fikrince, Sovyet harb sanayii de, bir harb vukuunda, verimini sulhtekinden pek fazla artıramıyacaktır. Mühendis ve işçilerin hep yüksek kabiliyette olmaması yüzünden malzeme de diğer büyük memleketlerinki kadar mükemmel değildir.

Bazı güçlükler:

Sovyet arazisinin bir kıt'a kadar geniş olması ve silâh altına alınacak kuvvetlerin görülmemiş milyonlar teşkil etmesi yüzünden bunların sevki, tecemmüü, iaşesi, malzeme ve cepane ikmali fevkalâde mühim meseleler teşkil edecektir. Bu meseleleri yolların kâfi ve iyi olmaması da güçleştirecektir. Alman mütehassısları, demiryollarının verimini de tenkid etmekte, yalnız Moskovadan şarka, cenubu şarkiye ve cenuba giden demiryollarının işlemesini iyi bulmaktadırlar. Bazı Alman muharrirleri, münakalât zorlukları yüzünden 80 tümenin seferberliği ve garba nakli için iki ay lâzımgeldiğini iddia edyorlar ki İngilizlere nazaran da Soveyt seferberliğinin bitmesi için, bir ay veya beş haftaya lüzum vardır. Almanlar, 1936 daki münakale şartlarına göre, büyük orduların modern bir harbin muvaffakiyeti için lüzumlu olan seri haraketlerinin, iaşe ve ikmallerinin hemen hemen halli gayri kabil meseleler teşkil ettiğini ileri sürmüşlerdi. Fakat onların bu tahminlerinde isabet olmadığı şimdi görülmektedir.

ABİDİN DAVER

Tramvayla araba arasında kaldı

Vatman Beytullahın idaresindeki Topkapı - Sirkeci tramvayı, Çapada İbrahim zade mensucat fabrikasının önünden geçerken, odun yüklü arabasile tramvayın sol tarafını takib eden Aziz, manevra yapamadığından birdenbire tramvayla arabasının arasında kalmıştır. Aziz, hareket halinde bulunan arabaların arasında sıkıştığından muhtelif yerlerinden ağır surette yaralanmıştır. Yaralı tedavi altına alınmıştır.

İhtikâr davaları

İhtikâr suçundan tevkif edilen Baker müessesesi müdürü Salamonla kundura dairesi şefi Dimitri, duruşmalarına devam edilmek üzere dün ikinci asliye ceza mahkemesine getirilmişlerdir. Ehli vukuf raporu ile Fiat Murakabe komisyonuna yazılan tezkereye cevab gelmediğinden duruşmaları başka güne talik edilmiştir.

Bundan başka, Sabrı Safa hanında manifaturacı Moris Şayo ile tezgâhtarı Yako, Kayserili Mehmed ve Hacı Mehmed adında iki tüccara ellerinde 1774 top eşya bulunduğu halde satmadıklarından dolayı Murakabe komisyonunca cürmü meşhud yapılmış, her ikisi de tevkif edilerek Adliyeye teslim edilmişlerdi. Moris ve Yakonun dün muhakemelerine bakılmıştır. Ancak, şahidler mahkemede bulunmadıklarından, bunların bulundukları yerlerde istinabe suretile ifadelerinin alınmasına karar verilmiştir.

Haydarpaşada bir araba parçalandı, 3 kişi yaralandı

Sara adında bir kadın, on yaşında oğlu Avram ve 24 yaşında kızı Margarit'le Kadıköyüne gitmek üzere Niyazinin tek atlı arabası ile Haydarpaşa geçid yerinden geçerken manevra yapan marşandiz vagonları arabaya çarparak parçalamıştır. Niyazi arabayı yedekte götürdüğünden kaçarak kurtulmuşsa da Saranın sağ ayağının altı parçalanmış, Margarit muhtelif yerlerinden yaralanmıştır. Hâdisede en çok müteessir olan Avramın sol kolu iki yerinden kırılmış ve aldığı yaralar da tehlikeli olduğundan hayatı tehlikede bulunmaktadır. Yaralılar Haydarpaşa hastanesine kaldırılmışlardır. Üsküdar Müddeiumumiliği tahkikat yapmaktadır.

Geçen sene Londraya giden heyet geldi

Yeni banknotların basılması için geçen sene Londraya gitmiş olan Merkez Bankası heyeti İngiltereden memleketimize gelmiştir.

Üç kişiden mürekkeb olan heyet, İngilterede bir şehirden hareketle tayyare ile Lizbona gelmiş ve oradan İspanya üzerinden İsviçreye geçmiştir. Heyet uzunca bir müddet İsviçrede kalmak mecburiyetinde kalmış ve sonra Almanyaya girerek Rumanya - Bulgaristan yolile İstanbula gelmiştir. Heyet, bu seyahati iki aydan fazla bir müddette yapmıştır.

HEM NALINA MIHINA

Bir zayiat listesi

Stefani Ajansının bildirdiğine göre, İngiliz hava ordusu temmuz ayında 579 tayyare kaybetmiştir. Bunlardan 573 ü Afrikada ve Akdenizde düşürülmüştür; İngiliz donanmasının zayiatı ise, şunlarmış: 1 kruvazör, 6 muhrib, 3 denizaltı, 4 yardımcı harb gemisi batmış; 5 kruvazöre torpil isabet etmiş; 1 tayyare gemisi, 2 ağır kruvazör, 2 kruvazör ve 5 muhrib bombalanmıştır. İngilizlerin temmuzdaki ticaret gemisi zayiatı ise 459,488 ton imiş, ayrıca 35,000 tonluk düşman ticaret vapuru da hasara uğramış.

İngilizlerin zayiatı hakkında İtalyanlar tarafından verilen bu rakamlarda, düşman zayiatını çoğaltıp kendi zayiatını az göstermek prensipinin bermutad hâkim olduğuna şüphe yoktur. Bu cetveldeki propaganda payının nekadar olduğunu tayin edemiyoruz; fakat hayli mubalâğa edildiğini istidlâl etmek mümkündür. Çünkü temmuz ayında, Afrika ve Akdeniz cephelerinde mühim muharebeler olmamıştır; mühim muharebe olmayınca mühim zayiat olamaz. Geçenlerde bir İtalyan resmî harb tebliği, Gondar mıntakasında, mahsur bir halde bulunan mahdud İtalyan kuvvetlerinin kahramanca müdafaalarından bahsederken bu kuvvetleri bombalamağa teşebbüs eden bir İngiliz tayyaresinin topçu ateşile kaçırıldığını da ehemmiyetle kaydetmişti. Kıyameti andıran bir harb içinde, bir tayyarenin düşürülmüş değil de, kaçırılmış olmasına resmî tebliğlerde yer verilmesi de gösteriyor ki Afrikada mühim hareketler olmamaktadır.

İngiliz donanmasının Akdenizdeki zayiatını gösteren rakamlara gelince, eğer bu donanmaya, bir ayda bu kadar zayiat verdirildiyse, İtalyan donanması, neden Akdenizde hemen bir hakimiyet tesis etmiyor, sualine cevab vermek lâzım gelir. Halbuki daha geçenlerde, büyük bir gemi kafilesi, Cebelitarıktan İskenderiyeye kadar gelerek asker, harb malzemesi ve gıda maddeleri getirmiştir. Demek ki Akdenize İngilizler hâkimdir. Bir İtalyan hafif kruvazörüne iki torpil isabet ettirilerek ağlebi ihtimal batırılmış olduğu İngilizler tarafından iddia edildiği bir zamanda, Stefani Ajansının bu hâdiseyi meskût geçerek yalnız İngiliz zayiatı hakkında büyük bir liste neşretmesi manalı değil midir?

İngilizlerin temmuzda 459 bin tonluk ticaret gemisi zayi ettiklerini söylemek de, «Atlantik meydan muharebesi» denilen ticaret gemileri harbine pek az iştirak etmekte olan İtalyanlara düşmiyen bir iddiadır. Çünkü İtalyanlar böyle bir liste tanzim edebilecek mevkide değildirler. Bu zayiat listesini mantıkan Almanların vermesi icab ederdi; Almanlar ise henüz böyle bir tebliğ neşretmemişlerdir.

Yalnız bir nokta var ki İngiliz Amirallığı, düşmana malûmat vermemek için artık hazirandan sonraki aylarının zayiat listelerini neşretmiyeceklerini bildirmiştir. Batırdıkları Alman denizaltı gemileri hakkında ayni sebeble malûmat vermekten istinkâf eden İngilizlerin bu yeni ketumiyeti, onları, hasımlarının mubalâğalı rakamlarını red ve tekzib etmek imkânından mahrum bırakmaktadır ki bu da, propaganda harbinde, kendilerinin lehine olmıyan bir hava yaratacaktır.

Hastanede öldü

Bir kaç gün evvel Beyoğlunda dostu tarafından vurulan Fatma Jale, Beyoğlu hastanesinde ölmüştür.

Beygir tekmesi

Beşiktaşta Valideçeşmesinde oturan Mustafanın arabacısı Mehmed Ali Sağlam, dün araba beygirinin göğsüne vurduğu şiddetli bir tekme ile ağır surette yaralanmış, Beyoğlu hastanesine kaldırılmıştır.

CUMHURİYET

Nüshası 5 kuruştur.

Abone şeraiti

	Türkiye için	Haric için
Senelik	1400 Kr.	2700 Kr.
Altı aylık	750 »	1450 »
Üç aylık	400 »	800 »
Bir aylık	150 »	Yoktur.

Dikkat

Gazetemize gönderilen evrak ve yazılar neşredilsin edilmesin iade edilmez ve ziyaından mes'uliyet kabul olunmaz.

Küçük hikâye

Tevfiğin anası

Hadiye Iclâl

Suçlu, iri siyah gözlerini küçük salaşpur mendilile hafif hafif bastırdıktan sonra yavaştan burnunu çekti. ve anlatmıya başladı:

— Ankarada iken çok rahat ve sakin yaşıyorduk. Kocam, herkesin kocası gibi alelâde bir erkekti. Yarın, iki elim yanıma gelecek, neye yalan söyliyeyim. Yalnız bana ve çocuğuna pek aldırmazdı. Haftanın altı gününü işinde çalışmakla geçirir, pazar günleri de arkadaşlarile kahvede iskambil oynar, akşamına, gene onlarla rakı içerdi. Kadri Pınar isminde çok sıkı fıkı görüştüğü bir ahpabı vardı. Bazı pazarları onu eve çağırır, çilingir sofrasına karşı karşıya oturup şakalaşır, eğlenirlerdi.

Bilmiyorum neden bu yağız yüzlü, kara bıyıklı, iri kemikli adamı her görüşümde içimi derin bir korku ile beraber garib ve tatlı bir ürperme kaplardı. O da arasıra hırsızlamadan beni zevkli bakışlarla süzerdi.

Bir gün kocam galiba 250 gramlık şişeyi aşmış, sızar gibi olmuştu. Kadri, beni kolumdan yakalıyarak odanın köşesine çekti:

— Sana acıyorum, dedi, bu herifle ömrünü boş yere harcayıp gidiyorsun... Ben İstanbulda çok iyi bir iş buldum. Sen de beraber gel, birlikte kaçalım.

Şaşalıyarak sordum:

— Ya küçük Tevfik?

— Onu babasına bırakırız.

— Yoo... Evlâdımı dünyada terkedemem...

Bu sahne ve bu lâkırdılar aynen bir kaç kere tekrarlandı. Nihayet son defasında:

— Pekâlâ, dedi, çocuğu da götürelim!

Bir gün kocam işe gider gitmez Tevfiği de alıp istasyona koştum. Kadri orada bekliyordu. Trene atladık, İstanbula geldik.

Kadri bana yalan söylememişti. Ertesi sabahtan itibaren çalışmıya başladı. İstanbul Maltepesindeki tuğla fabrikalarından birinde amelelik ediyor, yüz yirmi beş kuruş gündelik alıyordu. Fena para değil... Edirnekapıda üç liraya bir oda tuttuk. Pekâlâ hoşça vakit geçiriyorduk. Gelgelelim, akşamları hafif tertib kavgalar çıkıyordu. Tevfik o zamana kadar alıştığı için koynuna girmeyince bir türlü uyumak istemiyordu. Kadri de buna fena halde sinirleniyordu. Hatta bir gece:

— Ulan şimdi seni tepelerim!

Diye üzerine atıldı. Nihayet korktuğum başıma geldi. Kadri Tevfiği dövmeğe elini alıştırdı. Sağa baktın, çat... Sola baktın, pat!.. Hele ben olmadığım zamanlar biçarenin pestilini çıkarıyordu. Onun için Tevfiği bohça gibi yanımdan ayırmıyordum.

Bir gün Kadri vakitsiz ve çok telâşlı eve uğradı:

— Arkadaşlardan biri Ankaraya gidiyor, dedi, Tevfiği de verelim, babasına götürsün, artık onun nazını çekemiyeceğim...

Belki Kadri haklıydı. Lâkin ben bu teklifi kabul edemezdim, ciğerparemden ayrılamazdım. Ah... Ah... Doğrusunu istersen, hâkim bey, insan, çocuğu olunca kocasından ayrılmamalı... Çünkü beraber almazsan annesiz kalır... Birlikte getirirsen zavallıya tacizkâr mahlûk nazarile bakılıyor... Ama, bu hakikat de eski hayat bozulup, yenisi kurulduktan sonra anlaşılıyor...

Allahım, ne yapacağımı, nasıl hareket edeceğimi bir türlü kestiremiyordum. Tekrar kocamın yanına dönüp gidemezdim. Mahkemeye müracaat etmiş, aleyhime boşanma davası açmıştı. Hoş, açmamış da olsa bakalım, kabul eder miydi?.. Kadriyi terkedip Tevfikle tek başıma yaşıyamazdım. Zira, dışarıda çalışmıya, bir iş yapmıya alışmış bir kadın değildim...

Kadri, oğlanı babasına göndermek teklifi kabul edilmediği gündenberi işi büsbütün azıtmıştı. Her girip çıkışta, kalkıp oturuşta, sebebli sebebsiz Tevfiğe mutlaka, bir tokat, bir tekme indiriyor, hain hain bakarak homurdanıyordu:

— Seni bir gün geberteceğim ama, bakalım ne vakit?

Buna hangi ana yüreği dayanır?. Lâkin, gene bağrıma taş basıp sabrediyordum.

Bir akşam, Kadri epeyce geç ve sarhoş geldi. Tevfik tombul kollarını açmış, beyaz bacaklarını uzatmış, sütlü rüyalara daldığı yüzündeki gülümsemelerden belli, sakin ve müsterih uyuyordu.

Kadri yıkıla yıkıla içeriye girdi. Arka cebinden simsiyah ve korkunc bir tabanca çıkararak:

— Bak, dedi, bunu Tevfik için aldım. Eğer gene damarıma basmakta, zıddıma gitmekte devam ederse beynine sıkıp canını cehenneme yollıyacağım!.

Silâhtan çok korkarım, hâkim bey, onun için evvelâ geriledim ve kaçmak istedim... Fakat durup dururken şu masum çocuğu öldürmeğe kalkarsa... diye düşündüm, ne olursa olsun... Ben, onun yoluna feda olayım... Hemen koştum, bileğine yapıştım:

— Bırak bakayım onu, dedim, sarhoşlukla elinden bir kaza çıkacak...

Biraz direnmek istedi. Muvaffak olamadı. Halsiz ve bitik vaziyette idi. Revolver parmaklarının arasından kaydı İki üç dakika sonra sızmıştı. Kaba kaba horluyor, yarı açık ağzından salyalar sızıyordu.

Eğilip tabancayı aldım. Bir bacağım yerde, ötekini göğsünün üstüne var kuvvetimle bastırdım, silâhın namlusunu şakağına dayadım, tetiği çektim... Ötesini bilmiyorum...

***

Suçlu, sözünü bitirince başını ellerinin içine alıp yüzünü kapadı. Gözünün önünde bütün heybeti ve korkunçluğile canlanan o sahneyi görmekte devam etmek istemiyordu. Hâkimin gür sesi, taş katılığı ve kurşun ağırlığı ile odayı kaplamış olan vahşi sükûtu yırttı:

— Sonra ne yaptın? Hakikaten bilmiyor musun?

Suçlu, ellerini yüzünden indirdi. Gözlerini yukarıya kaldırıp hafızasını kamçıladı:

— Evet hâkim bey, hatırlıyorum, dedi, küçüğün üstüne eğildim, pembe yanağını öptüm!. Sonra bayılmışım...

Hâdiye İCLÂL